

СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ ВІТЧИЗНЯНОЇ ТРАНСПОРТНОЇ ЛОГІСТИКИ

THE SITUATION AND PROSPECTS OF THE DOMESTIC TRANSPORT LOGISTICS

Костирко А.Г.

кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри обліку і оподаткування,
Миколаївський національний аграрний університет

Живченко К.В.

студентка обліково-фінансового факультету,
Миколаївський національний аграрний університет

Демчишин В.Д.

студент обліково-фінансового факультету,
Миколаївський національний аграрний університет

Kostyrko Alla

Candidate of Economic Sciences,
Senior lecturer of the Department of Accounting and Taxation,
Mykolayiv National Agrarian University

Zhyvchenko Karyna

Higher Education Learners of Accounting and Finance Faculty,
Mykolayiv National Agrarian University

Demchyshyn Valentyn

Higher Education Learners of Accounting and Finance Faculty,
Mykolayiv National Agrarian University

Розглянуто значення логістики для стійкого розвитку економіки. Проаналізовано обсяги перевезення вантажів у динаміці. Встановлено, що найбільшу питому вагу займає перевезення вантажів автомобільним і залізничним транспортом. Окреслено основні специфічні завдання транспортної логістики. Розкрито проблеми транспортно-логістичної системи та можливі шляхи їх подолання. Визначено перспективи розвитку логістичних систем за умов процесів глобалізації. Встановлено, що розвиток вітчизняної транспортно-логістичної системи можливий шляхом розвитку транзитного потенціалу країни та участі у міжнародних транспортно-логістичних проєктах. Визначено, що для розвитку вітчизняних транспортно-логістичних компаній перспективами можуть бути не лише використання зарубіжного позитивного досвіду, а й організація власних інкубаторів, де вдосконалюються та випробуються стартапи.

Ключові слова: логістика, логістична система, транспортна логістика, обсяги перевезення вантажів, логістична інфраструктура, ефективність логістики.

Рассмотрено значение логистики для устойчивого развития экономики. Проанализированы объемы перевозки грузов в динамике. Установлено, что наибольший удельный вес занимает перевозка грузов автомобильным и железнодорожным транспортом. Очерчены основные специфические задания транспортной логистики. Раскрыты проблемы транспортно-логистической системы и возможные пути их преодоления. Определены перспективы развития логистических систем при условиях процессов глобализации. Установлено, что развитие отечественной транспортно-логистической системы возможно путем развития транзитного потенциала страны и участия в международных транспортно-логистических проектах. Определенно, что для развития отечественных транспортно-логистических компаний перспективами могут быть не только использование зарубежного позитивного опыта, но и организация собственных инкубаторов, где совершенствуются и испытываются стартапы.

Ключевые слова: логистика, логистическая система, транспортная логистика, объемы перевозки грузов, логистическая инфраструктура, эффективность логистики.

With the development of competition and new forms of relations, the requirements for the quality of transport services are increasing. To meet the stated requirements, the domestic transport system needs further improvement of the logistics system. The purpose of the study is to explore the current situation and determine the prospects for the further development of domestic transport logistics. It is established that the largest part in the total volume of freight transportation is occupied by road transport. It was determined that its volumes had increased. A similar tendency should be noted for cargo river and air transportation. Despite the relatively high tariffs compared to rail and water transport, the road transport remains the most used due to its mobility. For the period 2014-2018, the volume of transportation by rail is decreasing. The complexity of relations with the railways and the different rules for carrying out transportations on different modes of transport lead to the shipper's refusal to work with "non-motor" modes of transport not to mention their combination. The study of the current situation of national transport logistics has provided an opportunity to identify the key problematic aspects. Namely, the quality of transport service; reducing the competitiveness of domestic carriers; introduction of ecological norms of limit emissions of harmful cars' substances; deterioration of vehicles; a troubled road fund; difficulties in organizing the interaction of several modes of transport in the implementation of the logistics chain; difficulty in constructing transportation routes; underloading of rolling stock; insufficient information support for the transportation process; lack of information on transport logistics software. The basic tendencies of development of the world logistics services market are determined. Namely, activity of client companies globalization; consolidation of logistics companies through mergers and acquisitions; the growing role of information technology in logistics; intensive development of multimodal transportations; active development of logistics outsourcing. Adaptation of the business model of transport logistics companies to rapid transformations in the logistics services market will increase the efficiency of domestic transport logistics functioning. For the development of domestic transport and logistics companies, it is worth to extend the promising areas not only using foreign positive experience, but also arranging our own incubators, where startups are perfected and tested.

Key words: *logistic, logistic system, transport logistic, volumes of transportation of loads, logistic infrastructure, efficiency of logistic.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. За сучасних умов господарювання, які характеризуються динамічним розвитком глобалізаційних процесів, стійкий розвиток економіки неможливий без її логістичного складника.

Реформи України, які спрямовані на підвищення ефективності економічної системи, орієнтовані на розв'язання широкого спектру проблем. Недостатня увага в системі пріоритетів розвитку економіки приділяється проблемам формування транспортно-логістичної системи країни, що здатна забезпечити умови сталого економічного зростання [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. Теоретичні і практичні аспекти організації й управління транспортною логістикою висвітлено у працях багатьох учених, серед яких: Б.А. Анікін, В.Г. Банько, А.В. Булах, Л.А. Грицина, А.Г. Кальченко, Т.В. Косарева, Р.Р. Ларіна, Я.Ю. Лозовий, Л.Б. Миротіна, О.А. Новиков, А.Г. Окландер, В.І. Перебийніс, Л.В. Фролова, Б.В. Шабов та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Транспортна логістика є невід'ємною частиною міжнародної логістичної системи. Сучасні світові тенденції, які пов'язані з глобалізаційними процесами, впливають на розвиток усіх сфер економіки держав, зокрема і транспортної логістики. У зв'язку із зазначеним потребують подальших наукових досліджень питання, пов'язані з визначенням можливостей

адаптації транспортної логістичної системи до змін зовнішнього середовища.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Метою дослідження є оцінка сучасного стану і визначення перспектив розвитку вітчизняної транспортної логістики.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Підвищення ефективності діяльності суб'єктів господарювання значною мірою залежить від можливостей реалізації продукції, зокрема від якісної доставки продукції до споживача. З розвитком конкуренції і нових форм відносин підвищуються вимоги до якості послуг транспортних перевезень. Щоб задовольнити заявленим вимогам, вітчизняна транспортна система потребує подальшого поліпшення системи логістики.

У прикладному аспекті транспортна логістика є вагомим внеском в економіку кожної країни, від її ефективності залежить продуктивність діяльності взаємопов'язаних галузей. Ураховуючи важливість логістичного складника у процесах глобалізації та інтеграції, сьогодні логістика здатна виступати самостійним сектором розвитку.

Перспективи розвитку ринку логістичних послуг у державі безпосередньо залежать від стану економіки країни. Сфера вантажних перевезень також повністю вписується у цю модель. Чим краще йдуть справи в тих галузях, які користуються її послугами, тим динамічніше розвиваються вантажоперевезення, адже транспорт є природною сполучною ланкою між виробниками, експортерами, імпортерами, торгівлею та іншими важливими секторами вітчизняної економіки [2].

Оскільки потреба у логістичних послугах знаходиться у взаємозв'язку з обсягами вантажоперевезень, уважаємо доцільним проаналізувати обсяги перевезення вантажів за видами транспорту (табл. 1).

Дані таблиці свідчать, що найбільшу питому вагу в загальному обсязі перевезень вантажів займає автомобільний транспорт, обсяги перевезень яким за період 2015–2018 рр. зростають. Аналогічну тенденцію слід відзначити щодо вантажоперевезень річковим і авіаційним транспортом. Незважаючи на достатньо високі тарифи порівняно із залізничним та водним видами транспорту, автомобільні перевезення залишаються найбільш використовуваними завдяки своїй мобільності.

За період 2014–2018 рр. знижуються обсяги перевезень залізничним транспортом. Складність відносин із залізницею і різні правила під час здійснення перевезень на різних видах транспорту призводять до відмови вантажовідправників працювати з «неавтомобільними» видами транспорту, а тим більше їх поєднувати [4]. Дещо нестійкою є тенденція обсягів перевезення вантажів трубопровідним транспортом. Так, у 2015 р. обсяги транспортування порівняно з 2014 р. зменшилися на 2,5%, проте в 2016–2017 рр. варто відзначити зростання на 7,1% і 15,2% відповідно. Незважаючи на те що даний вид транспортування є достатньо вигідним економічно, сьогодні він дуже залежний від політичних процесів, які відбуваються навколо держави.

До основних специфічних завдань транспортної логістики належать: створення міжнародних транспортних систем, транспортних коридорів та транспортних мереж; вибір виду транспорту; вибір типу транспортного засобу; реалізація транспортних процесів із викорис-

танням різних видів транспорту; використання раціональних маршрутів доставки; формування системи міжнародних перевезень; виконання умов поставки товару за зовнішньоекономічними договорами; забезпечення технологічної єдності транспортно-складського процесу; спільне планування транспортного процесу зі складським та виробничим; забезпечення мінімального часу оформлення митних процедур; контроль та управління процесами переміщення вантажів та транспортних засобів [5].

Дослідження сучасного стану вітчизняної транспортної логістики надало можливість виділити ключові проблемні аспекти, а саме: якість транспортного обслуговування; зниження конкурентоспроможності вітчизняних перевізників; запровадження екологічних норм граничних викидів шкідливих речовин автомобілів; зношеність транспортних засобів; проблемний дорожній фонд; труднощі в організації взаємодії декількох видів транспорту під час реалізації логістичного ланцюга; складності у побудові маршрутів перевезення; недовантаження рухомого складу; недостатня інформаційна підтримка процесу перевезень; недолік інформації про програмні продукти у сфері транспортної логістики тощо [4]. Загалом усі проблемні аспекти можна об'єднати у такі напрями: інфраструктура, регулювання ринку транспортних і логістичних методів.

Підтвердженням уваги до ефективності розвитку логістики у різних країнах на міжнародному рівні є постійні дослідження Світового банку і формування рейтингу країн за середньозваженою оцінкою системи показників (LPI). Індекс ефективності логістики є інтерактивним інструментом бенчмаркінгу, створеним для того, щоб допомогти країнам у визначенні проблем і можливостей, з якими вони зіштовхуються у своїй

Таблиця 1

Обсяги перевезених вантажів в Україні за видами транспорту, тис т*

Види транспорту	Роки				
	2014	2015	2016	2017	2018
Залізничний	386276,5	349994,8	343433,5	339550,5	322342,1
Темп росту, %	-	90,6	88,9	87,9	83,4
Морський	2805,3	3291,6	3032,5	2253,1	1892,0
Темп росту, %	-	117,3	108,1	80,3	67,4
Річковий	3144,8	3155,5	3641,8	3640,2	3698,0
Темп росту, %	-	100,3	115,8	115,8	117,6
Автомобільний	1131312,7	1020604,0	1085663,4	1121673,6	1205530,8
Темп росту, %	-	90,2	96,0	99,1	106,6
Авіаційний	78,6	69,1	74,3	82,8	99,1
Темп росту, %	-	87,9	94,5	105,3	126,1
Трубопровідний	99679,5	97231,5	106729,2	114810,4	109418,2
Темп росту, %	-	97,5	107,1	115,2	109,8

*Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Джерело: побудовано за даними [3]

діяльності в організації логістики та поліпшенні їх продуктивності. LPI дає змогу порівняти логістичну діяльність 160 країн кожні два роки [6].

За результатами досліджень Світового банку з 2007 по 2018 р. найвищий показник Україна продемонструвала у 2014 р. (61-е місце, 2,98 бали), найнижчий – у 2010 р. (102-е місце, 2,57 бали), хоча у 2007 р. країна посіла 73-є місце з нижчим сумарним балом 2,55. Причому найгірший показник серед усіх оцінюваних характеристик Україна демонструвала за митним обробленням вантажів із 2007 по 2018 р., виключаючи 2014 р. Незважаючи на військовий конфлікт, який продовжується, що значно знижує рейтинг держави з погляду ефективності логістики, у 2018 р. Україна піднялася на 14 пунктів і зайняла 66-е місце у рейтингу (2,83 бали) серед 160 країн. Окрім основного дослідження, яке проводиться кожні два роки, рейтинг представляє агреговані результати. Вони об'єднують дані останніх чотирьох рейтингів (LPI 2012, 2014, 2016 і 2017 рр.). Такий підхід мінімізує випадкові відхилення від одного опитування LPI до іншого і підвищує достовірність результатів. За таким агрегованим

індексом LPI 2018 р. Україна займає 69-е місце у рейтингу [7].

За сучасних умов основними тенденціями розвитку світового ринку логістичного сервісу є: глобалізація діяльності компаній-клієнтів; укрупнення логістичних компаній за рахунок злиття і поглинання; зростання ролі інформаційних технологій у логістиці; збільшення частки 3PL-провайдерів; інтенсивний розвиток мульти-модальних перевезень; відхід від спеціалізованих послуг і концентрація на надання закінчених і комплексних логістичних рішень у ланцюгу постачань. Усі ці зміни призводять до того, що необхідно адаптувати бізнес-моделі логістичних компаній, зокрема і транспортної логістики, до стрімких перетворень на ринку логістичних послуг (рис. 1).

Для зниження транспортних витрат і мінімізації митних зборів корпорації вже мають практичний досвід перенесення частини виробництв, пов'язаних зі збиранням окремих елементів або повністю готового продукту, у регіони збуту продукції. Так, на багатьох автомобільних заводах збирають автомобілі відомих світових брендів.

Рис. 1. Перспективи і тенденції розвитку логістичних систем

Джерело: розроблено авторами на основі [7]

На вітчизняному ринку не так активно, як на зарубіжних, але також проходить процес трансформації окремих логістичних структур у логістичних операторів, які займаються наданням комплексу логістичних послуг у цілому. Водночас спостерігається вихід потужних логістичних операторів світового масштабу на український ринок, прихід яких сприятиме загостренню конкуренції та розширенню кола пропозицій [8]. Сьогодні близько 70% європейських компаній повністю або частково передали свої логістичні процеси професійним логістичним операторам.

Світові тенденції розвитку логістичного бізнесу свідчать, що сьогодні компанії повинні вдосконалювати методи підвищення своєї ефективності. Загальновідомі методи використовуються конкурентами, а тому необхідно шукати нові підходи до управління. Переваги перед конкурентами забезпечує LEAN-менеджмент, наслідком упровадження якого може бути роботизація процесів. Автоматизація логістичних процесів не може повністю замінити персонал підприємства, а лише підвищує продуктивність його праці. При цьому підвищуються вимоги до компетенцій логістів.

Серед перспектив вітчизняної транспортної логістики слід відзначити логістику, яка обслуговує e-commerce. Практичний досвід даного сектору свідчить, що за рівнем розвитку вітчизняної логістики маємо достатньо високі показники рівня сервісу. Сьогодні ступінь проникнення Інтернету в Україні становить 63%, при цьому лише 3,5% усіх продажів здійснюється через дану мережу, тому для розвитку транспортної логістики є достатньо великий невикористаний потенціал.

В умовах нестабільної фінансової ситуації, що склалася в країні, та зважаючи на економіко-географічне положення України, розвиток транспортно-логістичної системи можливий шляхом розвитку транзитного потенціалу країни та участі в міжнародних транспортно-логістичних проєктах. Євроінтеграція є головним зовнішньополітичним пріоритетом України, а подальша розбудова та поглиблення взаємовідносин з ЄС дадуть можливість для розвитку її транспортно-логістичної системи [2].

Слід відзначити, що на ефективність функціонування логістичної системи на підприємстві здійснює вплив розвиток логістичної інфраструктури, яка має забезпечити виконання всіх логістичних процесів із логістичними потоками. У зв'язку із цим першочерговим завданням під час формування логістичної системи є розвиток логістичної інфраструктури.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. У підсумку зазначимо, що логістика може виступати окремим сектором економіки держави. Враховуючи тісний взаємозв'язок логістичних систем із глобалізаційними процесами, варто відзначити, що транспортна логістика потребує постійного вдосконалення. Неможливо знайти рішення, що будуть ефективно працювати протягом довгого часу, бо постійно змінюються й ринкові умови. У зв'язку із цим для розвитку вітчизняних транспортно-логістичних компаній перспективами можуть бути не лише використання зарубіжного позитивного досвіду, а й організація власних інкубаторів, де вдосконалюються та випробуються стартапи.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Ларіна Р.Р. Формування та забезпечення надійності регіональних логістичних систем : монографія. Донецьк : Норд-Пресс, 2005. 284 с.
2. Грицина Л.А., Кошівська М.В. Сучасний стан та перспективи розвитку транспортної логістики України. *Інфраструктура ринку*. 2018. Вип. 18. С. 11–18.
3. Державна служба статистики України : офіційний вебсайт. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 17.11.2019).
4. Голуб Ю.Ю., Обіщенко В.Г. Проблеми транспортної логістики в Україні. URL : http://www.rusnauka.com/29_NIOXXI_2012/Tecnic/O_118204.doc.htm (дата звернення: 15.11.2019).
5. Маловичко А.С. Інтеграція України до транспортно-логістичної системи Європейського Союзу. *Причорноморські економічні студії*. 2016. Вип. 7. С. 55–58.
6. Петрик І.В., Бочко О.Ю. Вимірювання ефективного функціонування логістики в Україні із застосуванням Logistics Performance Index. *Економіка і суспільство*. 2017. № 9. С. 574–581.
7. Logist.FM. : вебсайт. URL : <https://logist.fm/publications> (дата звернення: 17.11.2019).
8. Проблеми та перспективи розвитку логістичного аутсорсингу в транспортній системі України / А.М. Пасічник та ін. *Управління проєктами, системний аналіз і логістика*. 2014. Вип. 14(1). С. 146–159.

REFERENCES:

1. Larina R.R. (2005) *Formuvannia ta zabezpechennia nadiinosti rehionalnykh lohistrychnykh system* [Formation and reliability of regional logistics systems]. Donetsk : Nord-Press. (in Ukrainian)
2. Hrytsyna L.A. Koshivska M.V. (2018) *Suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku transportnoi lohistryky Ukrainy* [The current state and prospects of development of transport logistics in Ukraine]. *Infrastruktura rynku*, vol. 18, pp. 11–18.

3. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy : ofitsiyni veb-sait. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (accessed 17 November 2019).
4. Holub Yu.Iu., Obishchenko V.H. Problemy transportnoi lohistyky v Ukraini : veb-sait. Available at: http://www.rusnauka.com/29_NIOXXI_2012/Tecnic/0_118204.doc.htm (accessed 15 November 2019).
5. Malovychko A.S. (2016) Intehratsiia Ukrainy do transportno-lohistychnoi systemy Yevropeiskoho Soiuzu [Integration of Ukraine into the transport and logistics system of the European Union]. *Prychornomorski ekonomichni studii*, vol. 7, pp. 55–58.
6. Petryk I.V., Bochko O.Iu. (2017) Vymiriuvannia efektyvnoho funktsionuvannia lohistyky v Ukraini iz zastosuvanniam Logistics Performance Index [Measurement of effective functioning of logistics in Ukraine with application Logistics Performance Index]. *Ekonomika i suspilstvo*, no. 9, pp. 574–581.
7. Logist.FM. : veb-sait. Available at: <https://logist.fm/publications> (accessed 17 November 2019).
8. Pasichnyk A.M., Lebid I.H., Kutyriev V.V., Buherko K.M. (2014) Problemy ta perspektyvy rozvytku lohistychnoho outsorsynhu v transportnii systemi Ukrainy [Problems and prospects of development of logistics outsourcing in the transport system of Ukraine]. *Upravlinnia proektamy, systemnyi analiz i lohistyka*, vol. 14, no. 1, pp. 146–159.